

KS. BOLESŁAW MICEWSKI CR

ZMARTWYCHWSTAŃCY

Zarys historii od powstania do 1984 roku

Opracowanie komputerowe maszynopisu znajdującego się
w Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstańców w Rzymie (ACRR) - Piotr Gastoł CR.

© Copyright by B. Micewski i Centrum Duchowości Zmartwychwstańczej w Rzymie, 2009

www.biz.xcr.pl/files/micewski-zmartwychwstancy1836-1984.pdf (15 XII 2009)

Założycielem Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa jest Sługa Boży Teodor Ignacy **Bogdan Jański**, urodzony w dworku Lisowo koło Grójca 26.III.1807 r. w katolickiej rodzinie szlacheckiej Piotra i Agnieszki z Hryniewickich, właścicieli części Pogorzela i dzierżawców Domosławia, następnie Pękowa koło Pułtuska. Wykształcenie podstawowe i średnie otrzymał w Pułtusku, gdzie zaraz po maturze uczył przez rok (1822-23) w Wojewódzkiej Szkole Księży Benedyktynów. Prawo i ekonomię studiował na Uniwersytecie Warszawskim (1823-1827), uzyskując stopnie naukowe. Niestety na początku studiów utracił wiarę. Po rocznej praktyce adwokackiej w stolicy, w wyniku konkursu profesorskiego organizowanej Politechniki Warszawskiej, 15.VIII.1828 r. otrzymał nominację na profesora, z obowiązkiem odbycia wojażu naukowego po zachodniej Europie i zorganizowania po powrocie katedry handlowości. W Berlinie, w Paryżu, a zwłaszcza w Londynie nawiązał kontakty z wieloma wybitnymi ludźmi oraz z ruchem spółdzielczym saintsimonistów i owenistów.

Po wybuchu powstania listopadowego został jego tajnym agentem i korespondentem w Anglii i we Francji. Po klęsce zdecydował się na dobrowolne tułactwo w Paryżu, ze względów patriotycznych. Współpracował z redakcjami czasopism „Le Globe”, „Revue Encyclopedique” i innych oraz licznymi francuskimi encyklopediami (np. „Encyclopédie nouvelle”, „Encyclopédie catholique”). W 1832 r. zaprzyjaźnił się z redaktorami „L'Avenir” księżmi H. Lacordaire, Ph. Gerbet, F. Lamennais i Ch. Montalembert oraz z A. Mickiewiczem. Kierował paryskimi wydaniem dzieł wieszczów i tłumaczył je na jęz. francuski. Redagował czasopismo „Pielgrzym Polski”. W tym okresie odbył trudną drogę powrotu do wiary (1831-1832) i do moralności katolickiej (1833-1834). Szybko przeszedł głęboką przemianę wewnętrzną, odprawił gruntowną spowiedź generalną, rozpoczął głębokie życie religijne i wkroczył na drogę do świętości. Jednocześnie bardzo pogłębił wiedzę

religijną i prowadził akcję katolicką jako bardzo gorliwy apostoł świecki Wielkiej Emigracji. Zaraz nadał swej działalności zorganizowaną formę, stając się inicjatorem pierwszego elitarnego laikatu polskiego „**Bracia Zjednoczeni**” (19.XII.1834), z udziałem A. Mickiewicza, J.B. Zaleskiego, S. Witwickiego, A. Goreckiego, I. Domeyki i innych. Stale gromadząc uczniów spośród emigracyjnej młodzieży, 13.VI.1835 r. zorganizował religijną Służbę Narodową. Wreszcie na początku Wielkiego Postu 21.II.1835 r.¹ założył nową kongregację kościelną, rozpoczynając życie wspólne przy ul. Notre Dame des Champs 11 z Piotrem Semenenką, Hieronimem Kajsiewiczem, Edwardem Duńskim i Józefem Malińskim oraz składając „ślub /życia w/ dozgonnej braterskiej społeczności” (tzw. „**Domek Jańskiego**”). W miarę napływu powołań zakładał dalsze domy w Paryżu, następnie w Rzymie przy Piazza Margana 24 (26.X.1838) oraz małe ośrodki w Juilly i w Wersalu. Wprawdzie skutkiem partyjnych nienawiści emigracyjnych większości z nich nie udało się dłużej utrzymać, ale zdążył przygotować w nich świątłych kapłanów-zmartwychwstańców i apostołów świeckich. Zmarł przedwcześnie z trudu i tułaczki biedy w opinii świętości 2.VII.1840 r. w Rzymie do końca poświęcając się dla innych.

Jego prochy po ekshumacji spoczywają w kościele zmartwychwstańców przy Via San Sebastianello 11, gdzie otaczane są czcią, należną założycielowi pierwszej polskiej wspólnoty zakonnej w XIX w. oraz inicjatorowi polskiego odrodzenia religijnego w tym tak ważnym okresie i trudnym naszych dziejów.

Celem zmartwychwstańców jest ewangeliczne i społeczne pogłębienie katolicyzmu i rechrystianizacja nowoczesnych pogan przez organizowanie wspólnotowych duchowych rodzin parafialnych, na wzór pierwszych gmin chrześcijańskich, zaspakajających możliwie najwięcej ludzkich potrzeb religijnych moralnych, umysłowych, kulturalnych i materialnych; wprowadzanie sprawiedliwości społecznej i zwalczanie zła, niewiedzy, nędzy, wyzysku

¹ Za oficjalną datę założenia Zgromadzenie uznaje dzień 17 lutego 1836 r. (przyp. red.).

i ucisku. Ducha Zgromadzenia najlepiej streszczają następujące wypowiedzi Założyciela. „W chrześcijaństwie wytacza się dziś walna utarczka w wielkiej krucjacie o Boga, o Chrystusa o miłość, o prawdę, o sprawiedliwość chrześcijańską w polityce i filozofii, w społeczności i własności, w duchu i w ciele - w całym życiu publicznym i prywatnym. Do tej świętej krucjaty zapisani jesteście na całe życie krzyżowcami”. – „Fałszywa jest obecna filozofia antyreligijna i błędne są jej twierdzenia o naturze, o początku i celach człowieka, społeczeństw i świata... o nowej nauce społecznej... Sądzi źle o instytucjach przeszłych i źle radzi o instytucjach przyszłych”. „A zbliża się chwila sądu jakby ostatecznego dwóch obozów... wojna... pobożności i bezbożności”, bo „całe społeczeństwo... żyje po pogańsku, dążąc ku nierównościom”. „W Chrystusie Panu, w Jego boskiej nauce jest dla nas wszystko – wszystka prawda, wszystko dobro dla pojedynczych ludzi i całych narodów; - w niej fundament dla wszystkich nauk i sztuk, w niej reguła jedyna dla życia prywatnego i publicznego; - przez nią tylko zbawienie wieczne i doczesna ulga we wszystkich cierpieniach... Przez nią tylko i porządek społeczny może być bez ucisku i wolność bez nierządu, i własność i familia w bezpieczeństwie i poszanowaniu”. „Stąd potrzeba apostołstwa... wprowadzenia przepisów i rad ewangelicznych z całą ścisłością i zupełnością w praktykę, w obyczaje – oświecenia umysłów, odpowiadającego tym celom”. „Przez pisma, misje, wszystkie środki... zapewnić tryumf Chrystusa Pana, ducha religijnego, myśli, uczuć, tendencji religijnych w przyszłym rządzie i w całym narodzie”. Narzędziem w tej akcji Założyciel uczynił bardzo nowoczesny i rozbudowany system „służb parafialnych”, oparty na ścisłej współpracy duchowieństwa ze światłym laikatem, stanowiącym świeckich zmartwychwstańców, przejętych apostołstwem życia i pracy.

Dzieje Zmartwychwstańców najściślej łączą się z realizowaniem tego celu i programu. Nim właśnie Sługa Boży Bogdan Jański pociągnął ku sobie utalentowanych młodych ludzi, gotowych poświęcić się mu w Kościele przez

kapłaństwo i wspólnotową akcję religijną. Należał do nich początkujący student wileński, młodociany powstaniec żmudzki **Piotr Semenenko** (1814-1886), później wybitny kapłan, generał zmartwychwstańców, jeden z największych filozofów katolickich tamtych czasów, główny spadkobierca myśli Założyciela i realizator odnowy na najważniejszym odcinku – kształcenia wyższego duchowieństwa polskiego, przez założenie Kolegium Polskiego w Rzymie (1866), znakomity teolog, autor ascetyczny, rekolekcjonista i kaznodzieja, współtwórca zmartwychwstańczej szkoły życia wewnętrznego – dziś Sługa Boży. Drugim był **Hieronim Kajsiewicz** (1812-1873) - początkujący student warszawski, bohater spod Stoczka i Nowej Wsi z wielką blizną na twarzy i dobrze zapowiadający się poeta – później jeden z najwybitniejszych kapłanów tamtych czasów, zasłużony generał Zgromadzenia, pisarz religijny i niezwykle utalentowany kaznodzieja stawiany w historii literatury polskiej jako drugi po Skardze, również kandydat na ołtarze. Jański pociągnął ku sobie na stałe tym charyzmatycznym programem odnowy również ludzi nieprzeciętnych, dojrzałych, jak były wykładowca prawa Uniwersytetu Warszawskiego **Józef Hube** (1802-1891) - później wybitny kapłan, generał kongregacji i autor ascetyczny, pierwszy nawołujący wiernych do częstej i wczesnej Komunii św., - jak inżynier wojskowy i kapitan artylerii powstania listopadowego **Karol Kaczanowski** (1800-1873) - później kapelan wojskowy w wojnie krymskiej, współorganizator budowy pierwszego pomnika pod Warną, kolonii polskiej w Adampolu (pierwotnie Raszydie), wreszcie założyciel zmartwychwstańczej misji unijnej w Adrianopolu; - jak powstaniec i poseł sejmu powstańczego, wydawca i księgarz emigracyjny **Aleksander Jelowicki** (1803-1877) - później wybitny kapłan Zgromadzenia, utalentowany kaznodzieja, autor, tłumacz i wydawca licznych dzieł religijnych w Paryżu, przełożony Misji Paryskiej Zgromadzenia przy kościele Wniebowzięcia N.M.P., - jak doktor medycyny i lekarz wojskowy powstania listopadowego **Hipolit Terlecki** (1808-1889) - później wybitny kapłan-zmartwychwstaniec, autor cennego programu pozyskania schizmatyków, współtwórca z ks. Kajsiewiczem

pierwszej polskiej szkoły zawodowej w Paryżu (1844) i założyciel Towarzystwa i Seminarium Słowiańsko-Katolickiego w stolicy Francji. - Dzieło Założyciela było też pozyskanie na stałe dla programu odnowy religijnej i zmartwychwstańczego laikatu tak zasłużonych dla katolicyzmu polskiego społeczników i wydawców jak Jan Koźmian, później, wybitny kapłan i przywódca Wielkopolan podczas walk o polskość, założyciel i redaktor „Przeglądu Poznańskiego” i „Kuriera Poznańskiego”; jak **Walery Wielogłowski**, założyciel Wydawnictwa Dzieł Katolickich i Księgarni Katolickiej w Krakowie, Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych i Domu Komisowego mechanizacji rolnictwa, a pod Krakowem w Czernichowie pierwszej polskiej Szkoły Rolniczej (1859); jak **Karol Królikowski** – kierownik zmartwychwstańczego wydawnictwa w Paryżu oraz akcji charytatywno-patriotycznej w założonej przez siebie Instytucji Czcii i Chleba, z żelaznym funduszem na wspieranie weteranów powstań i na zbrojenie przyszłych wyzwolicieli ujarzmionej Ojczyzny.

Kodyfikacja tradycji oraz ideałów Założyciela odbywała się etapami. Pierwsze zasady spisał sam Fundator. Resztę skodyfikowali uczniowie po jego przedwczesnej śmierci. Najpierw księża Semenenko, Kajsiewicz i Duński oraz klerycy Kaczanowski, Terlecki i Godlewski w czasie Wielkiego Postu 1842 r. skodyfikowali ważniejsze sprawy w małej „**Regule**”. Następnie w 1850 r. księża Hube, Kajsiewicz, Jełowicki, Semenenko i Kaczanowski dokonali pełniejszej kodyfikacji w wielkiej „Ustawie” nowej kongregacji zmartwychwstańczej. Jeszcze dłużej przeciągnęła się sprawa formalnej aprobaty Stolicy Apostolskiej, która miała również trzy etapy: dekret pochwalny w 1860 r., zatwierdzenie Zgromadzenia w 1888 r. i aprobata Konstytucji w 1902 r. Ale cichą i nieformalną aprobatą cieszyła się wspólnota Jańskiego już od jesieni 1837 r., zwłaszcza zaś od założenia domu w Rzymie w 1838 r.

W 1892 r. w kościele zmartwychwstańców w Rzymie umieszczono tablicę pamięci Założyciela i jego czterech najwybitniejszych uczniów księży

Semenenki, Kajsiewicza, Hubego i Kaczanowskiego, twórców kodeksu prawa wspólnoty. W ostatnim ćwierćwieczu wyróżnia się spośród nich tytułem współzałożycieli tylko Semenenkę i Kajsiewicza, ze względu na ich wkład w przekazanie potomnym i w realizację ideałów i zasad Założyciela Bogdana Jańskiego. Rozpoczęto też proces informacyjny i przyznano im tytuł Sług Bożych. Ich prochy spoczywają w tym kościele obok Fundatora.

Zmartwychwstańcy prowadzili najpierw działalność duszpasterską, pedagogiczną, pisarską, wydawniczą, publicystyczną i patriotyczno-społeczną tylko na emigracji - w polonijnych i misyjnych ośrodkach Europy (Paryż, Rzym, Adrianopol, Londyn, Wiedeń) i Ameryki (stan Ontario w Kanadzie oraz Texas i Chicago w USA), zaborcy nie dopuszczali ich do kraju, obawiając się patriotyzmu nowej kongregacji, jej składu osobowego (byli powstańcy) i samej nazwy Zmartwychwstańcy. Fakt ten jednak nie przeszkadzał emigracyjnym partiom i masonom w zarzucaniu im braku patriotyzmu i w prowadzeniu przeciw nim stałej dywersji. Mimo tych poważnych trudności, rozszerzyli swoją działalność nie tylko w powyższych ośrodkach, lecz również w kraju.

Wstępem do pracy zmartwychwstańców **wśród Polonii francuskiej**, głównie paryskiej była akcja religijna świeckiego apostoła Bogdana Jańskiego i osobne nabożeństwa dla Polaków, które z jego przedśmiertnego polecenia rozpoczął 27.IX.1840 r. ks. Franciszek Korycki w kościele Matki Boskiej Zwycięskiej. Dnia 7.VI.1842 r. wznowił je ks. Duński w Kaplicy Męki Pańskiej przy kościele św. Rocha, wspierany nieco później na ambonie przez ks. Kajsiewicza i współbraci. W 1849 r. ks. Jełowicki zdołał załatwić u władz francuskich przekazanie Polonii paryskiej na stałe kościółka Wniebowzięcia N.M.P. przy ul. St. Honoré. Oprócz stałego duszpasterstwa i zwalczania towianizmu, prowadzenia misji w większych ośrodkach emigracyjnych Francji, Anglii i Belgii, Zmartwychwstańcy założyli i prowadzili w Paryżu konwikt dla studentów z kraju (kierował J. Koźmian), szkołę zawodową zw. Domem Przytułku i Pracy przy ul. Fossees St.Victor wydawnictwo, drukarnię

i księgarnię (prowadził K.R. Królikowski), Katolicko-Słowiańskie Seminarium Zmartwychwstańców unickich (ks. H. Terlecki od 1848) oraz Stowarzyszenie Kredytowe czyli Instytucję Czcii i Chleba (od 1862) z tzw. podatkiem braterskim na cele narodowe i charytatywne (K.R. Królikowski i Władysław Laskowicz). Ponadto byli prefektami w Szkole Polskiej w Batignolles, w Pensji Panien i w przytułku w Juvisy. Udzielali się też w Towarzystwie Polskich Dam Katolickich i w Domu św. Kazimierza oraz prowadzili sezonowe duszpasterstwo dla kuracjuszy i wczasowiczów w Hyères i w Ostendzie (księża Hube i Kajsiewicz). Praca zmartwychwstańców w Paryżu trwała do 1904 r.

Dzięki zabiegom Koźmianów i innych przyjaciół Zmartwychwstańców 15.V.1842 r. ks. S.P. Brzeziński rozpoczął w **Londynie** nabożeństwa dla Polaków w kaplicy belgijskiej, wspierany dojazdami ks. Kajsiewicza i przysłaniem na stałe ks. Wincentego Kraińskiego CR, który pracował tam do wiosny ludów (1848), w miejsce ks. Brzezińskiego, lecz w kaplicy niemieckiej. Również w latach 1878-1880 Misja Londyńska była filią Misji Paryskiej i mieściła się we włoskim kościele św. Piotra (pallotynów).

Misja Rzymska Zmartwychwstańców przy kościółku św. Klaudiusza przy Piazza San Silvestro, ze stałym duszpasterstwem dla miejscowej Polonii powstała dzięki ks. Hubemu jesienią 1843 r. W tym czasie przeniósł się on z młodszymi współbraćmi z Piazza Margana na Vicolo del Mortaro 58. Dzięki ks. Jełowickiemu 21.XI.1843 r. powstało Kolegium Greckie w Rzymie, a kilka lat później klasztor bazylianek M. Mieczysławskiej. W latach 1854-1857 ks. Kajsiewicz z Józefą Karską założyli Zgromadzenie Sióstr Niepokalanek. (Również Siostry Służebniczki na życzenie E. Bojanowskiego otrzymały żeńską wersję reguły zmartwychwstańców, przeszczepiając ją jako pierwsze do kraju). Po długich zabiegach i nakładach 24.III.1866 r. dokonano otwarcia Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie, o co starano się od 1837 r. Pierwszym rektorem został ks. dr Piotr Semenenko, który włożył najwięcej wysiłku w zrealizowanie myśli Założyciela w tej sprawie. Mieściło się ono pod Kapitołem przy Via

Salara Vecchia 50, od 1878 przy Via Maroniti 22, a w 1936 r. ukończono dlań nowy gmach na Awentynie przy Piazza Remuria 1a. W 1938 r. episkopat polski przejął tę zmartwychwstańczą instytucję, która wydała do tego czasu 21 najwybitniejszych hierarchów kardynałów i biskupów, przeszło 60 profesorów wydziałów teologicznych i seminariów duchownych oraz wielu innych zasłużonych dla polskiego Kościoła kapłanów.

Przy Misji Rzymskiej mieścił się **Dom Generalny Zgromadzenia**, ze wspólnym nowicjatem i alumnatem. Spełniał on funkcję nieoficjalnego przedstawicielstwa ujarzmionego narodu katolickiego i Kościoła w Polsce. Był to też poważny ośrodek pisarzy religijnych i katolickich publicystów. Ponadto zmartwychwstańcy byli konsultorami ważnych urzędów papieskich, czyli Kongregacji Stolicy Apostolskiej. Księża **Stefan Pawlicki** i Semenenko miewali serie wykładów o początkach chrześcijaństwa w Papieskiej Akademii. Załatwiono kanonizację apostołów Słowiańszczyzny Cyryla i Metodego, zorganizowano obchody tysiąclecia ich pracy z udziałem delegacji z kraju oraz umieszczono w powszechnym kalendarzu liturgicznym patrona unii św. Jozafata Kuncewicza. Ks. Semenenko poświęcał dużo czasu sprawie odrodzenia religijnego kobiet polskich, pomagając w tworzeniu się nowych wspólnot zakonnych - józefitek, felicjanek, reparatek, nazaretanek; a zwłaszcza zmartwychwstanek z Celiną i Jadwigą Borzęckimi. Dnia 12.V.1886 r. rzymscy Zmartwychwstańcy przenieśli się na stałe pod Pincio na Via San Sebastianello 11, gdzie 5.XI.1889 r. konsekrowano kościół Zmartwychwstania Pańskiego, z dziełami artystów polskich Henryka Siemiradzkiego, Franciszka Unierzyskiego, Piusa Wielońskiego, Wiktora Brodzkiego, Oskara Sosnowskiego i Krudowskiego.

W 1915 r. rząd włoski, przystępując do wojny światowej, wydalili Polaków galicyjskich z Domu Rzymskiego. Po wojnie zaś rozpoczęto nabożeństwa dla Polaków w odzyskanym kościele św. Stanisława w Rzymie, staraniem episkopatu wyzwolonej ojczyzny i ustanowiono oficjalne

przedstawicielstwo Polski przy Stolicy Apostolskiej. Stąd rola zmartwychwstańczego ośrodka rzymskiego ograniczyła się do kierowania sprawami własnej kongregacji, jako zarządu centralnego, zwłaszcza po utracie Papieskiego Kolegium Polskiego w 1938 r.

W latach 1854-1885 do Misji Rzymskiej należała podmiejska winnica La Camillucia, gdzie krótko mieścił się nowicjat; od 1857 r. należy sanktuarium Matki Boskiej Łaskawej **Mentorella** (miejsce pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II, 29.X.1978 r.), od 1933 r. dom zakonny w Pescarze i Collegio Aterno, a ostatnio Parafia Zmartwychwstania Pańskiego. W latach 1886-1968 należało miejsce wczasowe w Albano. Region włoski bardzo krótko stanowił osobną prowincję (1893-1902), z ks. Pawłem Smolikowskim jako prowincjałem na czele.

Pracę misyjną w Kanadzie rozpoczęli **ks. Eugeniusz Funcken** i kl. Edward Głowacki w 1857 r. Osiedlili się w Diecezji Hamilton, w stanie Ontario, organizując szkoły katolickie i duszpasterstwo parafialne dla emigrantów niemieckich, irlandzkich, polskich i czeskich w St. Agatha, Preston, South-Easthop, New Hamburg New Preussen, Bamberg, New Berlin (Kitchener), Sit. Boniface (1857-1879) i w St. Klement (1870-1879). W 1864 r. założono szkołę średnią z internatem jako Kolegium św. Hieronima w St. Agatha, przeniesione w 1866 r. na stałe do Kitchener oraz sierociniec. Kolegium szybko się rozwinęło pod kierunkiem wybitnych pedagogów księży Ludwika Funckena i Ludwika Elleny, kształcąc też znaczny procent młodzieży polonijnej. Region kanadyjski w latach 1871-2 i 1893-1902 stanowił, a od 1948 r. stanowi osobną prowincję. W jej skład wchodzi 15 domów zakonnych, 19 parafii z 6 filiami, 28 szkół podstawowych, 3 średnie, 1 uniwersytet oraz mała diecezja misyjna na Bermudach (od 1953 r. z trzecim z kolei ordynariuszem), misja wśród Indian w La Paz w Boliwii (od 1959 r.). Prowincja kanadyjska posiadała w 1984 r. 1 biskupa, 89 księży, 2 stałych diakonów, i 15 braci pomocników. Dotąd pracują oni przeważnie w stanie Ontario, w miastach Waterloo (siedziba prowincjała,

4 domy zakonne, Kolegium św. Hieronima od 1962, uniwersytet od 1964, Parafia Św. Ludwika ze szkołą od 1890), Kitchener (dom zakonny od 1866, Parafia Matki Boskiej od 1860 z kościołem filialnym św. Antoniego z 1866 r. i szkołą, Parafia św. Alojzego od 1953 r. z 4 szkołami, Parafia św. Franciszka z Asyżu od 1959 r. z 3 szkołami i kościołem filialnym Matki Boskiej z 1982 r.), Toronto (Dom Studiów Zmartwychwstańczych od 1982 r.), St. Agatha (Parafia św. Agaty z 1857 r. i szkoła), North Bay (dom zakonny i kolegium z 1930), Hamilton (dom zakonny z 1932, Parafia św. Józefa ze szkołą i domem wypoczynkowym w Dundas), Brantford (dom zakonny od 1955 i Kolegium św. Jana, Parafia św. Piusa X od 1958 z 5 szkołami i kościołem filialnym św. Teresy w Oakhill Drive ze szkołą), Burford (Parafia Najśw. Sakramentu ze szkołą) i Goderich (dom zakonny z 1972, Parafia św. Józefa z 2 kościołami filialnymi - św. Augustyna w Auburn i Matki Boskiej w Lucknow i szkołą). Ponadto mają jeszcze swe ośrodki w USA: w Louisville stan Kentucky (2 domy zakonne, Parafia św. Cecylii od 1922, Parafia Zmartwychwstania od 1957 ze szkołą św. Pawła z 1977):, na Bermudach, w Hamiltonie od 1953 (kuria biskupia, dom zakonny, Parafia św. Teresy i Akademia św. Agnieszki) oraz 5 parafii w różnych miejscowościach (św. Antoniego w Middle Road, Maris Stella w St. Georg's, św. Józefa w Somerset, św. Minata w Paget West i św. Patryka w Flatts) oraz misję wśród Indian w Boliwii od 1959 r. (dom zakonny, Parafia św. Michała z 6 szkołami i szpitalem). Ponadto w latach 1860-1972 prowadzili Parafię św. Rodziny i szkołę w New Hamburg, 1870-1879 Parafię św. Klemensa z 4 filiami w St. Klemens, 1871-1977 Kolegium Maryi w St. Mary (Kentucky, USA) z domem zakonnym od 1873, małym seminarium od 1929 i Parafia św. Józefa w Raywick; w latach 1930-1982 Dom Studiów św. Tomasza w kanadyjskim Londynie (Ontario), 1949-1972 Parafię św. Józefa w Macton i Matki Boskiej w Linwood, 1962-1977 Parafię św. Ryty w North Bay, 1972-1975 Parafię św. Anny w Walkerton i 1972-1982 Parafię Niepokalanego Poczęcia N.M.P. w Formosa. W 1984 r. przejęli (dzięki pomocy księży z Pol-

skiej Prowincji) placówki duszpasterstwa polonijnego, zorganizowane przez amerykańskich Zmartwychwstańców w Kanadzie: Parafię św. Stanisława Kostki ze Szkołą św. Anny w Hamiltonie, Parafię Najśw. Serca Jezusowego w Kitchener ze szkołą podstawową, Parafię św. Józefa w Brantford oraz Parafię i Szkołę Gabriela Archaniola w Burlington.

Misja zmartwychwstańców w tureckiej **Bułgarii** głównie w Adrianopolu została zapoczątkowana przez ks. K. Kaczanowskiego i br. Marcina Janusa w 1863 r., jako ośrodek unijno-oświatowy dla Bułgarów. W 1864 przybył do pomocy ks. Tomasz Brzeska, a za nim inni współpracownicy. Do 1920 r. zorganizowano w Adrianopolu 2 domy zakonne (w dzielnicach Kale i Kaik), wybudowano 2 kościoły dla zorganizowanych parafii unijnych i seminarium słowiańskie z kościołem oraz gmachy szkoły podstawowej, zawodowej i średniej z internatami, założono Katolicko-Bułgarskie Gimnazjum, szkołę rzemiosł, drukarnię i wydawnictwo. W Malko Tirnowo założono i prowadzono parafię unijną i dwie szkoły (1885-1945) oraz gimnazjum. W latach 1897-1945 prowadzono parafię i szkołę w Starej Zagorze, a 1890-1903 duszpasterstwo i dwie szkoły w Akbunar oraz szkołę w Topuslar, organizując od podstaw te ośrodki i budując potrzebne gmachy. Ruch szowinizmu tureckiego po I wojnie światowej udaremnił dalszą pracę w Adrianopolu. Nowa sytuacja polityczna Bułgarii po II wojnie światowej i po dekrete J.W. Stalina z wiosny 1946 r. znoszącym unię w zagarniętych krajach przyczyniła się do uwięzienia, a następnie rozproszenia i skazania na wymarcie bułgarskich zmartwychwstańców. Misja bułgarska w latach 1893-1902 stanowiła osobną prowincję, a później miała swego biskupa. Teraz reszta rozproszonych księży w Burgas, Kalojanovo, Belene i Malko Tirново podlega bezpośrednio przełożonemu generalnemu w Rzymie.

Pierwszą zmartwychwstańczą placówką duszpasterską w **USA** zorganizowali i prowadzili w Parisville (początkowo Paryż, stan Michigan, diecezja Detroit) księża z Kanady Franciszek Breitkopt, Szymon Wiczorek, Jan

Wołowski i br. Horacy Cajone w latach 1865-1871, wznosząc kościół Matki Boskiej. Rok później ks. Adolf Bakanowski i kl. Feliks Zwiardowski rozpoczęli stałe duszpasterstwo w stanie Texas, organizując w Panna Maria parafię i szkołę podstawową, a ks. Michał Wincenty Barzyński w San Antonio. W dalszym etapie ks. Zwiardowski zorganizował duszpasterstwo dla polskich emigrantów, wznosząc kościoły w miejscowościach St. Hedvig (Martinez) pod wezwaniem św. Jadwigi (1868), w Bandera św. Stanisława (1876), w Panna Maria Niepokalanego Poczęcia N.M.P. (1877) i w teksaskiej Częstochowie Narodzenia N.M.P. Dojeżdżano też ze stałą posługą kapłańską do Yorktown (1866-1868) i Malberry (Maulberry 1868-1872). Ks. Jan Frydrychowicz był w latach 1868-1882 stałym duszpasterzem i administratorem ośrodka w Yorktown.

W 1870 r. ks. **A. Bakanowski** rozpoczął stałe duszpasterstwo w **Chicago**, reorganizując i tworząc nowoczesną wielkomiejską Parafię św. Stanisława Kostki z polską szkołą oraz zakładając drugą Parafię św. Trójcy (1872) i polski Cmentarz św. Wojciecha w Niles. Ale wprost niesłychany rozmach rozwoju polonijnego duszpasterstwa w Chicago i w okolicy zaznaczył się dopiero za jego następcy ks. W. M. Barzyńskiego od 1874 r., wspieranego przez braci ks. Józefa i nauczyciela Jana Barzyńskich, przez współbraci zgromadzenia, siostry zakonne i bardzo liczne stowarzyszenia parafialne. Dzięki niemu powstała ogólnoamerykańska organizacja Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Ameryce, wspaniała piętrowa świątynia św. Stanisława Kostki w Chicago, szkolnictwo podstawowe i średnie, wydawnictwo i prasa polonijna oraz liczne parafie w Chicago (św. Wojciecha 1874, św. Jozafat i M.B. Nieustającej Pomocy 1884, św. Józefa 1886, św. Jadwigi 1888, św. Jana Kantego 1893, św. Stanisława Biskupa i Męczennika 1893, św. Jacka 1894, M.B. Karmelitańskiej 1897, M.B. Anielskiej 1899) i w jego okolicach (Niepokalanego Poczęcia M.B. w South 1882, św. Cyryla i Metodego w Lamont 1883, Najśw. Serca Jezusowego w Melrose Park 1895, Św. Michała w South 1897, św. Stanisława B.M. w Posen 1898, Wniebowstąpienia Pańskiego w Harvey 1899) ze znaczną

liczbą organizacji, stowarzyszeń i bractw religijnych, patriotycznych, społecznych i kulturalno – oświatowych. Do najbardziej zasłużonych w Chicago należy Spółka Wydawnictwa Polskiego z 1887 r., Liga Polska, Organizacja Patriotyczno – Polska Królowej Korony Polskiej, Towarzystwo Muzyczno – Literackie im. Leona XIII i Koło Dramatyczne. Ponadto niektóre parafie miały swoje banki, sierocińce, domy starców i szpitale. Dla usprawnienia działalności charytatywnej w tych instytucjach ks. Barzyński założył z Józefą Dudzik (Służebnica Boża m. Maria Teresa) Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Błogosławionej Kingi w 1894 r.

Teraz amerykańscy zmartwychwstańcy prowadzą 7 parafii w Chicago (św. Stanisława K., św. Trójcy, św. Jadwigi, św. Jana K., Św. Stanisława B.M., św. Jacka i M.B. Anielskiej) z 6 szkołami i 1 kościołem filialnym M.B. Fatimskiej z 1944 r. Ponadto założyli i dotąd prowadzą Liceum Ogólnokształcące im. Arcybiskupa Józefa Webera CR (dawniej Kolegium św. Stanisława Kostki z 1890 r.) i Liceum Techniczne im. ks. Franciszka Gordona CR z 1950 r., kształcące łącznie około 4 tysiące młodzieży. W stanie Missouri mają od 1923 r. seminarium z kaplicą Zmartwychwstania i Parafię M.B. Loretańskiej od 1959 ze szkołą w St. Louis oraz Parafię Najśw. Serca Jezusowego w Salem od 1957 z kościołami filialnymi Chrystusa Króla w Bunker, św. Judy Tadeusza w Montauk i św. Jana Chrzciciela w Licking; w stanie Alabama Parafię Zmartwychwstania w Montgomery od 1943 z ośrodkami misyjnymi w Marbury i w Clanton oraz Parafię św. Jana Ewangelisty od 1943 w Panama City ze szkołą podstawową i Parafię św. Elżbiety Anny Seton w Milbrook od 1978; - w stanie California Parafię św. Józefa od 1947 i Parafię Zmartwychwstania od 1953 w Fontana oraz Parafię Matki Boskiej od 1958 w South Fontana ze szkołami podstawowymi; - w stanie Newada dom zakonny św. Krzysztofa i szkołę podstawową w North Las Vegas od 1978; - w stanie Illinois Dom Zmartwychwstania od 1959 i kaplicę z 1978 w Woodstock.

Ponadto amerykańscy Zmartwychwstańcy zorganizowali i czasowo prowadzili Parafię św. Wojciecha w Detroit (1871-1873) i w Chicago (1874-1876), Św. Józefa (1884-1889) w Chicago; w stanie Illinois parafie – Najśw. Serca Jezusowego w Melrose Park, Illinois (1895-1901), św. Stanisława B.M. w Posen (1892-1902), Wniebowstąpienia Chrystusa w Hervey (1899-1902); w stanie Wisconsin św. Wacława w Pine Creek (1875-1878), Niepokalanego Poczęcia N.M.P. w Monitowoc (1905-1908), Wniebowzięcia N.M.P. w Bellingham (1943-1946); - w stanie Kentucky św. Wincentego w New Hope (1892-1896), św. Moniki w Lebanon (1917-1918), św. Marii Magdaleny (1924-1926), św. Cecylii (1926-1927) ze szkołą oraz Zmartwychwstania Pańskiego w Louisville; - w stanie Kansas Parafia św. Józefa w Kansas City (1945-1949); - w stanie New York Koło Misyjne i jego dom w Castleton-The-Hudson (1934-1960) oraz Parafię Najśw. Serca Jezusowego (1935-1954); - w stanie Maryland nowicjat św. Michała (1936-1954) i zaczątki zmartwychwstańczej akademii teologicznej z kaplicą św. Cecylii (1944-1951); - w stanie Washington Parafia Wniebowzięcia N.M.P. w Bellingham (1943-1946); - w stanie Utah Parafia M.B. Różańcowej w Bingham Canyon (1946); - w stanie California 2 parafie w Linda Vista i 1 w Calexico (1943-1948). Ponadto prowadzono tam Seminarium św. Franciszka w El Cajon i Parafię Najśw. Serca Maryi w Ramona (1948-1958), Parafię Maryi z Karmelu w Cucamonga (1948--1952) i Parafię św. Jana Chrzciciela w Healdsburg (1955-1967), a na Florydzie Parafię M.B. Zwycięskiej w Warrington (1949), św. Rodziny w Apalachicola (195 -1959) oraz kościół filialny św. Jadwigi w Chicago (1939-1978). Na terenie Kanady zorganizowali od podstaw i prowadzili do 1984 r. (od 1967 r. ze znaczną pomocą z Polski) następujące parafie: św. Stanisława Kostki z 1911 r. w Hamiltonie ze Szkołą św. Anny, Najśw. Serca Jezusowego w Kitchener ze szkołą podstawową od 1912 r., św. Józefa z 1947 r. w Brantford oraz Parafię i Szkołę Gabriela Archanioła z 1962 r. w Burlington.

Próby osiedlenia zmartwychwstańców w **Polsce** trwały od 1842 r., kiedy to ks. Semenenko jako generał czynił starania w tzw. Wielkim Księstwie Poznańskim, następnie ks. Hube na Śląsku i ks. Kajsiewicz w Krakowie w czasie Wiosny Ludów. Od 1869 r. istniała już nawet kapelania u Sióstr Niepokalanek w Jazłowcu (ks. Walerian Przewłocki), a od 1875 r. w Jarosławiu (ks. Walerian Kalinka). Jednak dokonanie rzeczywistej fundacji stało się możliwe dopiero po petycji i audiencji generała Zgromadzenia ks. Semeneki u cesarza Austro-Węgier 1879 r. Po nieudanej próbie założenia zakładu wychowawczego w Wołkowcach nad Dniestrem i Zbruczem przez ks. Eustachego Skrochowskiego i osiedlenia się w pobliskiej Dźwiniacze, ks. Kalinka założył pierwszy dom Zmartwychwstańców na polskiej ziemi we Lwowie przy ul. Piekarskiej 45 (później zmieniano na 67 i 57-59) dnia 2.X.1880 r. Pierwszymi jego pomocnikami byli księża Jan Hempel i Henryk Cichocki oraz bracia Jan Widuch, Józef Chrzanowski i Adam Radzko. Ks. Kalinka był pierwszym przełożonym domu i regionu galicyjskiego z tytułem prowincjała i nadzorem nad Wołkowcami, Dźwiniaczką i kapelanią w Jazłowcu.

Jesienią 1882 r. ks. prof. Stefan Pawlicki CR zaczął wykładać na Uniwersytecie Jagiellońskim i zamieszkał tymczasowo u franciszkanów w **Krakowie**. Dnia 13.IX. 1884 r. przybył tam w celach fundacyjnych ks. Leon Zbyszewski i zamieszkał tymczasowo przy ul. Batorego 17, by 15.X.1884 r. otworzyć nowicjat w wynajętym domu przy ul. Szlak 40 i przygotować zabudowania przy ul. Łobzowskiej 8 (w r. 1897 zmieniono na nr 10) i Batorego 8. Przenosiny nastąpiły 10.IV.1886 r. Pierwszymi członkami Domu Krakowskiego byli: księża Zbyszewski (przełożony i mistrz nowicjatu), prof. Pawlicki, Władysław Orpiszewski, bracia pomocnicy Mikołaj Hudyn, Antoni Karpiński i Michał Musioł oraz nowicjusze z Rzymu Wacław Nowacki i Bernard Żmijewski. W Krakowie wstąpili jako pierwsi na kleryków: Sylwester Kolkiewicz, Izidor Bardzki, Ludwik Padlicki i Kazimierz Truszczyński, a na braci Franciszek Biernacki i Ignacy Waszumierski. W 1889 r. założono internat

dla chłopców, 1890 otwarto Wydawnictwo Księży Zmartwychwstańców. W latach 1897-1933 przełożeni krakowscy mieli zwierzchność nad resztą placówek na terenie Cesarstwa Austro-Węgier (domy: wiedeński od 1897, lwowski od 1902, Misja Bośniacka od 1912 i kapelania w Kętach od 1896), następnie Rzeczypospolitej Polskiej.

Teraz **Polska Prowincja Zmartwychwstańców** posiada w kraju i za granicą 20 formalnie utworzonych domów zakonnych (Łobzowski 1887, Wiedeński 1897, Bartnicki k. Skierniewic 1920, Wildecki w Poznaniu 1926, Santocki w Poznaniu, 1934, Chełmski w Warszawie 1938, Duchacki w Krakowie 1941, Wierzbieńcicki w Poznaniu 1945, Kościerski i Złocieniecki 1947, Gdański 1948, Sulisławski 1951, Wierzchowski 1975, Bytomski 1976, Kahlenberski i Mentorellski 1977, Ottowayski w Australii 1978, Krokowski i Mszański 1984 oraz prowincjalny), 18 parafii (Św. Antoniego Padewskiego w Radziwiłłowie Mazowieckim z 1923, Zmartwychwstania Pańskiego w Poznaniu z 1924, Imienia Maryi w Poznaniu z 1934, Zmartwychwstania Pańskiego w Gdańsku-Wrzeszczu z 1948, Zmartwychwstania Pańskiego w Krakowie z 1948, św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Krokowej koło Żarnowca z 1949, św. Kazimierza w Warszawie z 1950, Wniebowzięcia N.M.P. w Złocięcu, św. Wojciecha w Wierzchowie Drawskim i Narodzenia N.M.P. w Sulisławicach od 1951, Najśw. Serca Jezusowego w Bytomiu od 1975, Zmartwychwstania Pańskiego w Kościerzynie z 1976, św. Józefa w Ottoway koło Adelajdy w Australii od 1978, św. Othmara w Wiedniu od 1983, Parafia w Auerbach, Bawaria 1983, św. Dionizego w Traun koło Linzu w Austrii i Parafia Scheinfeld, Bawaria od 1984), 7 kościołów rektoralnych (przy Łobzowskiej 10 w Krakowie z 1886, przy Rennweg 5a w Wiedniu od 1897, na Kahlenbergu w Wiedniu od 1906, przy Rynku Wildeckim w Poznaniu od 1945, w Mszanie Górnej od 1959, w Dębkach koło Żarnowca od 1976 i na Mentorelli od 1977 oraz 10 kościołów filialnych - w Cieszynie, Darskowie, Gronowie, Kosobudach,

Bobrowie, Stawnie i Lubieszewie koło Złocieńca. Osieku i Żabienku koło Wierzchowa i w Bytomiu.

Nowicjat z wewnętrzną kaplicą M.B. Częstochowskiej z 1960 r. mieści się w Bartnikach, Niższe Seminarium Duchowne z prawami liceum ogólnokształcącego od 1959 r. w Poznaniu, przy ul. Dąbrówki 4/7, Wyższe Seminarium Duchowne od 1939 w Krakowie, przy ul. Łobzowskiej 10. Prowincja posiada 2 kapelanie: u Sióstr Zmartwychwstanek w Kętach od 1896 i u Sióstr Urszulanek Szarych w Sokolnikach Wielkich pod Poznaniem od 1961, 6 domów rekolekcyjnych - Dębki od 1934, Wola Radziszowska od 1952, Złocieniec 1976, Mszana Górna z 1979, Stryszawa od 1980 i Prądnik Korzkiewski od 1984 oraz kustodię III i IV stacji Chrystusowej Drogi Krzyżowej w Jerozolimie od 1973 r.

Zmartwychwstańcy Polskiej Prowincji pomagają w duszpasterstwie polonijnym w USA (4 księży) i w Kanadzie (5 księży) swoim współpracownikom z oceanu oraz regionowi włoskiemu (5 księży w Rzymie i 1 brat oraz 1 ksiądz w Pescarze). Sprawa ta ma swe długie dzieje sięgające początków Prowincji Polskiej, gdyż od powstania polskiego nowicjatu wielu księży i braci przechodziło do zagranicznych placówek, najczęściej na stałe. Inni wracali pod koniec życia. Siedziba prowincjała i Zarządu mieści się teraz w Warszawie przy ul. Chełmskiej 21a.

Należy chociaż bardzo pobieżnie wspomnieć tu **o dawnych ośrodkach pracy**, które z różnych powodów opuszczono lub zlikwidowano. Wymienię je w porządku chronologicznym: Wołkowce 1879-1880 (wybudowano kaplicę), Dźwiniaczka 1880-81, Lwów (wybudowano i rozbudowano internat, kościół 1889, alumnat 1932, zlikwidowano 1946), Kraków ul. Szlak 40 1884-1886, Bakińce i Miljevacz w Bośni 1912-1920, Warszawa kościół Zbawiciela 1919-1926, Parafia św. Anny w Płoskirowie 1919-1920 i 1944-1946 (łącznie z Szarawką Murowaną), Parafia św. Piotra i Pawła w Zdołbunowie (Wołyń) 1922-1925, Parafia Przemienienia Pańskiego w Garwolinie z kaplicą św. Antoniego

na miejscu i św. Edwarda w Trąbkach 1922-1926, Parafia M.B. Bolesnej w Skolem 1935-1946 (wybudowanie kościoła filialnego w Hrebenowie 1938), Parafia św. Jana Nepomucena w Felinie (Felizienthal) 1937-1943, Parafia M.B. Częstochowskiej w Synowódzku Wyżnym 1937-1944 (wybudowano kościół filialny w Korczynie Szlacheckim 1939), wikariat samodzielny w Dembiance (część Parafii św. Stanisława B.M. w Szczerzecu) 1939-1944, Poznań ul. Czajcza 2 (budowa piętrowego kościoła M.B. Królowej Korony Polskiej 1939), parafia w Gniewie nad Wisłą 1945-1947 (i obsługa dojazdowa parafii w Janowie i w Tymawie), Piaseczno koło Gniewa 1945-1967 (w pierwszych latach również obsługa parafii Dzierżążno, Królów Las i Opalenie), Kazimierz Biskupi 1945-1947, Wilczyn 1947-1949, Kowalewo 1945-1947, Grochowy 1947-48, Zyгры 1945-1946, Sary 1946-47, Niewierz 1947-48, Zakrzewo 1945-1946 (8 ostatnich w Diecezji Włocławskiej), Drawsko Pomorskie 1945-1978 (organizacja Parafii Zmartwychwstania Pańskiego i dekanatu, dźwiganie z ruin i obsługa wraz z 13 kościołami filialnymi), Gościno 1945-1948 (organizacja parafii i obsługa z 3 filiami), Łabędzie 1946-1978 (organizacja parafii i obsługa wraz z 6 filiami), Ostrowice 1946-1956 (organizacja parafii i obsługa wraz z 7 filiami), Storkowo 1959-1974 (organizacja duszpasterstwa i budowa plebanii), Świerczyna 1959-1981 (organizacja parafii i budowa kościoła filialnego z salą katechetyczną w Sośnicy), kapelania w Lipnicy Wlkp. 1979-1981.

W latach 1959-1981 należał do Polskiej Prowincji dziś już administracyjnie samodzielny **Region Brazylijski**, utworzony 1959 r. i dotąd prowadzony przez księży z Polski. Zorganizowano tam i prowadzono następujące parafie: Św. Cecylii w Resende 1959 z 2 filiami, św. Józefa w Itatiaia 1962 z filią, M.B. Bolesnej w Rio Claro 1967-1977 z 8 filiami w buszu, Jezusa Zmartwychwstałego w Sao Paulo 1971-1979 (budowa kościoła i domu), M.B. Ubogich w Butanta od 1972 (budowa kościoła i domu), M.B. Królowej Pokoju w Vila Ida od 1977, Niepokalanego Poczęcia N.M.P. w Franco da Rocha od 1977, św. Benedykta w Sao Caetano 1978-1981, Najśw. Rodziny w

Vila Carrao od 1980 i św. Piusa X w Kurytybie od 1980, gdzie 1984 r. otwarto osobny alumnat regionu. Nowicjat założono 1983 r. w Villa Alegria koło Resende.

W swoim dziejowym pochodzie do 1984 r. zmartwychwstańcy zorganizowali od podstaw i prowadzili ponad 30 szkół podstawowych, średnich i wyższych, ponad 120 nowoczesnych parafii oraz innych ośrodków duszpasterskich, z bardzo licznymi organizacjami religijnymi, patriotycznymi i oświatowo-kulturalnymi. Wszędzie budowali kościoły, szkoły, sierocińce, domy starców, szpitale oraz sale dla organizacji i domy dla towarzyszących instytucji, jak wydawnictwa, redakcje, banki parafialne i siedziby największych stowarzyszeń.